

ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

PUBLIC AND ADMINISTRATIVE INSTITUTIONALISATION OF THE NATIONAL ANTI-CORRUPTION POLICY

Актуальність дослідження процесів імплементації європейських принципів демократичного врядування в контексті формування та реалізації національної антикорупційної політики зумовлена необхідністю комплексного аналізу трансформаційних змін у політичній системі України. Це включає перегляд конституційно-правового статусу основних суб'єктів суспільних відносин, адаптацію національного законодавства до міжнародних правових норм та інтеграцію держави до Європейського Союзу. Для ефективної адаптації управлінської системи на державному та регіональному рівнях важливим є впровадження європейських моделей демократичного врядування, що сприятиме раціоналізації державно-управлінської діяльності.

Аналіз засад національної антикорупційної політики є актуальним у контексті вдосконалення нормативно-правового регулювання запобігання та протидії корупції в органах публічної влади. Впровадження спеціалізованих антикорупційних органів і стандартів державної служби є важливим, однак самі по собі вони не гарантують ефективного зниження рівня корупції. Особливе значення мають судові та правові реформи, спрямовані на покращення функціонування наявних державних інституцій. Водночас аналіз антикорупційного законодавства засвідчує його обмежену ефективність та вказує на необхідність комплексного підходу, який враховує формування правової культури та підвищення рівня правосвідомості громадян.

Статтю присвячено дослідженню проблем корупції у сфері публічного управління. Розглядаються теоретичні та практичні аспекти запобігання корупційним проявам у державних, комунальних та казенних підприємствах, установах та організаціях державного сектора. Проаналізовано особливості формування майнових і фінансових активів, що можуть ставати об'єктами корупційних правопорушень.

Розроблення антикорупційної політики має базуватися на чітко визначених стратегіях і тактичних заходах, спрямованих на забезпечення прозорості та підзвітності у сфері публічного управління.

Ключові слова: національна антикорупційна політика, антикорупційна діяльність,

ефективність, корупція, запобігання корупції, публічна влада, правова держава, публічне управління.

The relevance of studying the processes of implementation of the European principles of democratic governance in the context of the formation and implementation of the national anti-corruption policy is stipulated by the need for a comprehensive analysis of transformational changes in the political system of Ukraine. This includes a review of the constitutional and legal status of the main subjects of public relations, adaptation of national legislation to international legal norms and integration of the state into the European Union. For the effective adaptation of the governance system at the national and regional levels, it is important to introduce European models of democratic governance, which will help to rationalise public administration. The analysis of the national anti-corruption policy's foundations is relevant in improving the legal and regulatory framework for preventing and combating corruption in public authorities. Introducing specialised anti-corruption bodies and civil service standards is important, but they do not guarantee an effective reduction in corruption. Judicial and legal reforms are particularly important to improve the functioning of existing state institutions. At the same time, the analysis of anti-corruption legislation shows its limited effectiveness and points to the need for a comprehensive approach that considers forming legal culture and raising the level of legal awareness of citizens.

The article is devoted to studying corruption problems in public administration. The author considers theoretical and practical aspects of preventing corruption in state, municipal and state-owned enterprises, institutions and organisations of the public sector. The author analyses the peculiarities of the formation of property and financial assets that may become objects of corruption offences.

Developing anti-corruption policy should be based on clearly defined strategies and tactical measures to ensure transparency and accountability in public administration.

Key words: national anti-corruption policy, anti-corruption activities, efficiency, corruption, corruption prevention, public authorities, rule of law, public administration.

УДК 351.76:343.85(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.43.23>

Гавриленко А.С.

аспірант кафедри державного управління та місцевого самоврядування, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
ORCID ID: 0009-0007-8527-165X

Постановка проблеми. Сучасний етап державотворення в Україні висуває необхідність глибокого вивчення роботи органів публічної влади щодо забезпечення верховенства права, підтримання правопорядку, а також охорони конституційного права та свободи громадянина. Розвиток держави та громадянського суспільства відбувається як складний, динамічний процес, що формується під впливом широкого спектра внутрішніх і

зовнішніх, системних і спонтанних, позитивних і деструктивних факторів.

З огляду на це реалізація курсу на розбудову демократичної, правової та соціальної держави передбачає комплексні соціально-економічні та політико-адміністративні трансформації. Їх впровадження має супроводжуватися заходами, спрямованими на подолання негативних суспільних явищ, серед яких однією з найсерйозніших загроз залишається корупція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема запобігання корупції в сучасних суспільно-політичних дослідженнях переважно аналізується через нормативно-правове регулювання діяльності органів державної влади.

Так, Т. Хабарова вважає, що одним із основних заходів у сфері запобігання корупції є системне дієве законодавство, що не лише закріплює загальні антикорупційні постулати, зрозумілі та прийнятні суспільству, але й належно визначає механізм їх реалізації, який би змусив посадових осіб дотримуватися цих положень [19, с. 73]. К. Цабека зауважує, що саме пасивність влади у впровадженні антикорупційного законодавства та низький рівень імплементації нових антикорупційних інструментів залишаються головними викликами для ефективного функціонування української антикорупційної системи [20, с. 115], із чим цілком погоджуємося.

О. Василенко підкреслює, що міжнародні нормативно-правові акти є базисом в системі регулювання антикорупційної діяльності в Україні, і необхідним є практичне впровадження визначених у цих документах принципів [5, с. 91]. З цього приводу К. Буряк слушно наголошує на необхідності імплементації міжнародних стандартів у сфері запобігання корупції в національне законодавство, налагодження системної роботи з міжнародними організаціями антикорупційного спрямування та міжнародними судами, що розглядають справи, пов'язані з корупційними деліктами [4, с. 365], що також вважаємо за необхідне.

С. Лазаренко вважає, що провідним принципом усієї антикорупційної політики має бути постійне підвищення ризиків, вартості втрат і рівнів нестабільності для залучених до корупції державних посадовців, представників бізнесу і громадян. Протидія корупції за допомогою регламентованої заборони відповідних дій посадових осіб, значних штрафів за здійснення корупційних дій, включаючи зміну правових норм і регламентів, буде недостатньо ефективною в силу юридичних можливостей уникнення заборон [1].

Ключовим етапом у боротьбі з корупцією в Україні стало затвердження 20 червня 2022 року Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки. Метою цієї стратегії є досягнення значного прогресу в запобіганні та протидії корупційним проявам, а також забезпечення узгодженості та систематичності антикорупційних заходів серед усіх органів державної влади та місцевого самоврядування. Важливо підкреслити, що корупція визнана основною перешкодою для стабільного економічного розвитку та

створення ефективних і інклюзивних демократичних інститутів в Україні [2].

Законом України від 01 червня 2021 року № 1502-IX «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо упорядкування окремих питань захисту викричачів» [8] були внесені відповідні зміни у антикорупційне законодавство з метою запровадження Єдиного порталу повідомлень про корупцію. Разом з тим поверхневий аналіз нових положень Закону України «Про запобігання корупції» в частині розгляду повідомлень про корупцію вже створює низку неврегульованих ситуацій, які без відповідного роз'яснення НАЗК загострять правову проблематику [12].

В умовах воєнного стану необхідно переглянути окремі положення антикорупційного законодавства, зокрема: по-перше, це стосується обмежень, пов'язаних із суміщенням іншої діяльності для осіб, які залучені до мобілізації; по-друге, потрібні роз'яснення щодо деяких оціночних термінів, що містяться у Законі України «Про запобігання корупції» [11].

Метою статті є обґрунтування концептуальних засад інституційної трансформації антикорупційної політики.

Виклад основного матеріалу. Основним напрямом інституційних змін у державному управлінні України є перехід до нової моделі організації публічної влади. У межах реформ державного управління головним завданням стає побудова ефективної системи управління державою, яка передбачає узгоджене застосування принципів, механізмів та методів державної політики.

Україна у даний час проходить через складний період реформ. Однак, незважаючи на ці труднощі, країна не тільки має реальні плани для відновлення, а й займає важливе місце на міжнародній арені, зокрема в Європі. Українські високопосадовці відзначають кілька ключових факторів, таких як інвестиції в загальну безпеку ЄС, наявність одного з найбільших транспортних хабів в Європі, великі сільськогосподарські можливості тощо [14]. Водночас вирішення цих завдань є складним через об'єктивні чинники, тому будь-які суб'єктивні труднощі значно уповільнюють зусилля на національному та міжнародному рівнях.

Аналізуючи прояви корупції та різні види шкоди, яку вона завдає, важливо відзначити, що в усіх таких випадках порушуються права людини на рівний доступ до соціальних можливостей та послуг. Корупція, якщо дивитися на це з цієї точки зору, створює незаконні привілеї для одних осіб і «надумано» позбавляє

цього доступу інших [13, с. 362–366]. Таким чином, корупція має «токсичний» вплив на основні принципи демократії, реалізацію прав і свобод людини та громадянина.

Протидія корупції з огляду на її функціональне призначення виступає важливим механізмом захисту суспільства від ослаблення державної влади та дестабілізації соціальних відносин. Теоретично такий захист повинен бути своєчасним, дієвим і спрямованим на конкретні виклики. Однак на практиці досягти цього не завжди вдається. Причиною цього є складність формування правоохоронних заходів, які зазвичай розробляються колективно на основі демократичних і гуманістичних принципів, закріплюються в управлінських, оперативних або законодавчих рішеннях, а вже потім упроваджуються в практичну діяльність. Водночас динаміка злочинності, зокрема корупційних проявів, може істотно змінюватися ще до початку реалізації таких заходів [2].

Тому під час розроблення антикорупційної політики, формування програм протидії корупції та визначення конкретних заходів необхідно, по-перше, забезпечити їх відповідність актуальній криміногенній ситуації та рівню загрози конкретних корупційних явищ, а по-друге, гарантувати своєчасність їх застосування, що дозволить більш ефективно реагувати на змінні виклики [3].

Втім, як свідчить практика, масштаби корупції в Україні залишаються значними, а вжиті методи боротьби з нею демонструють низьку ефективність [5]. Основною причиною цього є слабка суспільна реакція на системний характер корупції, а також відсутність інтегрованого антикорупційного підходу, що передбачав би спільні зусилля громадян, громадських організацій та держави. Лише за умов поєднання політичних і суспільних чинників можна досягти реальних результатів у подоланні цього явища.

Нинішня ситуація негативно впливає на всі сфери суспільного життя, зокрема економіку, оскільки за таких умов ані ринкові реформи, ані державна економічна політика не можуть забезпечити соціальну спрямованість. У країнах з розвиненою демократією корупція розглядається як відхилення від усталених соціальних норм, адже її поширення становить серйозну загрозу для стабільності суспільства [6].

Поняття «корупція» в соціальному контексті почало використовуватися ще в античні часи і, на відміну від багатьох інших суспільних явищ, зберегло свою змістову сталість протягом історії цивілізації. Латинський термін «*corruptio*» походить від давньогрецького

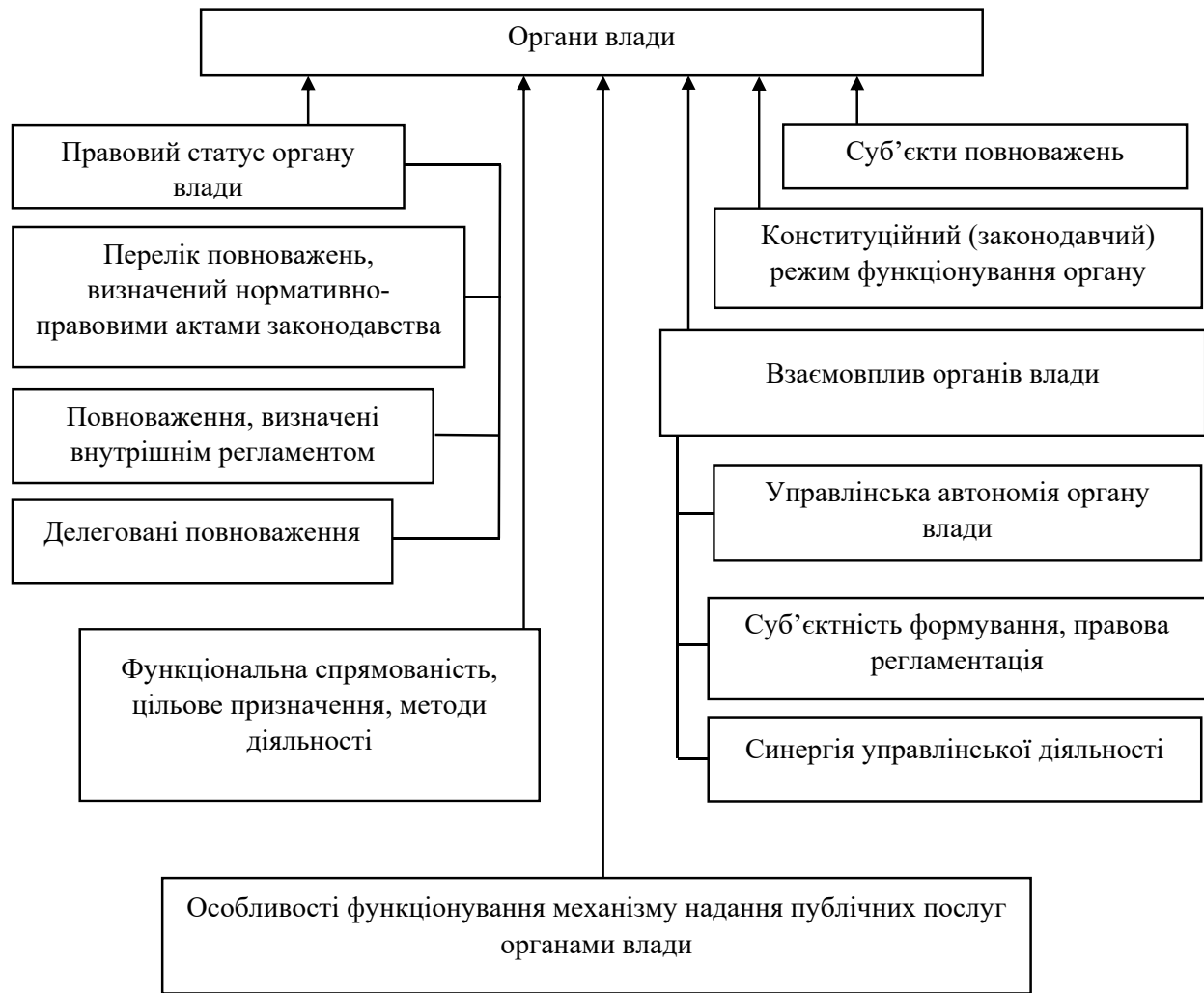
слова, що означало «бруд», і має понад десять значень [2].

Вперше офіційне визначення корупції в Україні було закріплено в статті 1 Закону «Про боротьбу з корупцією» (1995 р.). У ньому корупцію трактували як незаконне використання службовими особами своїх повноважень для отримання матеріальних вигод, послуг, пільг або інших переваг. Крім того, закон вводив поняття «корупційне діяння», під яким розумілося не лише незаконне отримання матеріальних благ чи послуг шляхом зловживання службовими повноваженнями, але й використання посадового статусу для одержання кредитів, позичок або іншого майна на умовах, що не передбачені законодавством.

Перша ключова проблема в реалізації курсу на оптимізацію формування засад національної антикорупційної політики (НАП) полягає в організаційно-правовому закріпленні цих засад у відповідних законах та діяльності спеціалізованих державних органів. Фактично це стосується дихотомії між нормативним та інституціональним підходами до формування і реалізації НАП. Адже наявні нормативно-правові акти не надають чіткого уявлення про основні засади національної антикорупційної політики.

На етапі розвитку країн пострадянського простору ключову роль відіграє взаємозв'язок між адміністративною реформою та зовнішніми аспектами державного розвитку. Зокрема, значна увага приділяється відповідності критеріям вступу до ЄС та впровадженню інноваційних механізмів у сфері суспільно-політичних відносин, що узгоджуються з європейськими стандартами членства. Водночас важливим залишається питання розбудови національної системи публічного управління, в межах якої розробляється та реалізується антикорупційна політика. Для впровадження ефективної національної антикорупційної стратегії пропонується теоретичне обґрунтування структурної моделі діяльності відповідного державного органу (рис. 1).

Аналіз літератури дозволяє виділити матричну модель протидії корупції, що є динамічною та схильною до універсальності, незалежно від правової системи, форми держави або конкретної моделі антикорупційної політики на певний період. Основним елементом цієї моделі є інституціональний підхід, який підкреслює важливість створення спеціалізованого органу або структури для боротьби з корупцією. Водночас важливо зазначити, що наявність таких органів не є автоматичною гарантією зниження рівня корупції. Ключовим є раціональний розподіл таких функцій, як

Рис. 1. Визначення інституціональних особливостей створення національної антикорупційної політики

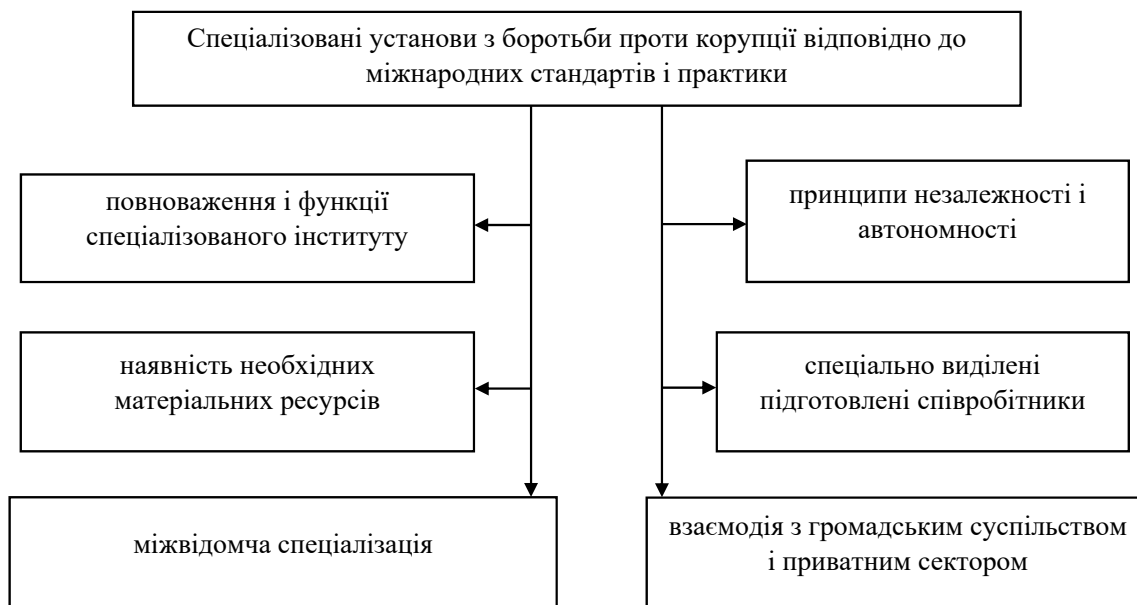
виявлення, моніторинг, припинення та покарання за корупційні правопорушення, що повинні бути чітко зафіксовані в інституційній структурі (рис. 2).

Реалізація національної антикорупційної політики (НАП) здійснюється на трьох взаємопов'язаних рівнях у системі публічного управління. Перший рівень включає органи загальної компетенції, як-от центральні органи виконавчої влади та місцеві державні адміністрації, де антикорупційна політика є лише одним із багатьох напрямів діяльності та не має пріоритетного значення на загальнодержавному та регіональному рівнях. Другий рівень становлять органи спеціалізованої компетенції, зокрема правоохоронні органи, для яких реалізація НАП є однією з основних функцій. До цієї групи входять органи прокуратури, суди, інспекції та інші служби. Розподіл функцій між державними та регіональними органами має

значення, проте для судів рівень їх діяльності не змінює сутність публічно-управлінських рішень. Третій рівень – це органи особливої компетенції, де органи регіонального рівня (якщо вони існують) працюють за принципом деконцентрації, тоді як загальнодержавні органи, зокрема НАЗК, НАБУ, САП, мають ключову роль у боротьбі з корупцією.

Корупція має дезорганізаційний вплив на суспільство, проявляючись через низку деструктивних наслідків, як-от загроза знищення державних інститутів, спотворення та затримка економічних реформ, криміналізація економічних процесів, обмеження прав і свобод громадян, а також погіршення морального та психологічного клімату в суспільстві, а все це значно впливає на сприйняття соціальної реальності.

Згідно з Конвенцією ООН проти корупції, кожна держава-учасниця організації зобов'я-

Рис. 2. Ключові ознаки спеціалізованих органів боротьби з корупцією згідно з міжнародними стандартами і практикою [5]

зана забезпечити створення органу або органів, що виконують функції щодо запобігання корупції, відповідно до принципів національної правової системи. Це має включати такі заходи:

1) реалізацію політики, визначеної в статті 5 цієї Конвенції, а також, за необхідності, контроль і координацію її впровадження;

2) поширення знань і підвищення обізнаності в питаннях боротьби з корупцією.

Таким чином, в умовах розроблення принципово нової системи державного управління постає завдання формування самостійної парадигми національної антикорупційної політики, яка об'єднує в собі завдання трансформаційних процесів у суспільстві, заснованих на сучасних управлінських концепціях належного врядування, сталого розвитку, багаторівневого управління, партисипативності та респонсивності.

Ця парадигма інтегрує правовий, політологічний, філософський та управлінський напрями наукового аналізу, базується на сучасній методології історичного аналізу і вимагає окремого дослідження особливостей формування антикорупційної політики на сучасному етапі державотворення.

До основних напрямів боротьби з корупцією можна віднести кілька ключових аспектів. Передусім необхідно сприяти формуванню громадянського суспільства та зміцненню демократичних принципів управління, що забезпечить відкритість і прозорість органів влади. Важливим є також обмеження сфер

державного втручання в економіку, що дозволить знизити можливості для корупційних проявів.

Однак необхідно реформувати правове поле та вдосконалити систему органів, що займаються протидією організаційній злочинності та корупції. Це включає чітке визначення їх завдань та функцій. Водночас актуальним залишається питання поліпшення координації та взаємодії між правоохоронними органами, оскільки натеper реальний стан цієї взаємодії не відповідає вимогам сучасності, й тому потребує подальшого вдосконалення (рис. 3).

Щоб забезпечити дієве запобігання та протидію корупції в Україні, необхідно враховувати кілька ключових чинників. Насамперед важливим є наявність політичної волі на всіх рівнях влади для впровадження ефективної антикорупційної політики. Водночас необхідно забезпечити належне законодавче підґрунтя, яке створюватиме міцну правову основу для боротьби з корупцією. Крім того, важливо сформувати ефективну систему державних органів, здатних якісно виконувати завдання з протидії корупційним проявам.

Таким чином, для досягнення максимального результату необхідно забезпечити ефективну координацію між органами, що займаються формуванням та реалізацією антикорупційної політики. Важливою складовою частиною є також упровадження превентивних заходів, спрямованих на запобігання корупційним проявам, а також активна боротьба з уже наявними проявами корупції

Інституціональні джерела причин і факторів виникнення та поширення корупції

Передумови	Причини	Фактори
Трансформаційні процеси розпочались без належної підготовки правового забезпечення	Швидка зміна законодавчих і правових норм за одночасного ослаблення контролю за їх виконанням	Недостатність або обмеженість антикорупційного законодавства
Конституційні норми не отримали необхідної підтримки через відсутність відповідних законодавчих механізмів для їх реалізації	Невідповідність або протиріччя між законодавчими актами та підзаконними нормативними документами	Створення нової законодавчої бази було недостатньо зорієнтовано на боротьбу з корупцією
Нестача цілеспрямованого антикорупційного законодавства, що регулює взаємодію між владою та суспільством	Відносини регулюються нормами кримінального, цивільного та адміністративного права, в яких недостатньо чітко прописано порядок відповідальності за корупційні дії	Немає адміністративно-правового захисту особистості від свавілля державних органів та посадових осіб
Недосконале визначення правової відповідальності за корупційні правопорушення	Створено умови, які дозволяють корупціонерам уникати відповідальності або перекваліфікувати більш тяжкі злочини на менш тяжкі	Невизначеність відповідальності за вчинення різних корупційних діянь і правопорушень, що сприяє виникненню умов для корупції
Нерозвинута система запобігання корупції	Відсутність на нормативному рівні комплексної системи заходів превентивного впливу	Відсутність впливу на корінні причини корупції
Відсутність державної стратегії в боротьбі з корупцією, а також недосконалість правової бази, що ускладнює ефективну протидію корупційним проявам	Неефективність законодавчої бази в протидії розповсюдженню корупції	Органи законодавчої влади є потенційними цілями для корупційних впливів
Брак координації в заходах протидії корупції	Відсутність чіткої регламентації функціонування державних органів, що займаються боротьбою з корупцією	Неповне визначення осіб, які можуть бути причетні до корупційних правопорушень
Недосконала система контролю за корупцією	Немає ефективної системи громадського нагляду	Незадовільний рівень правового регулювання діяльності державних службовців

Джерело: власна розробка автора

на всіх рівнях державної та суспільної діяльності.

Заходи з попередження корупції і боротьби з нею повинні доповнюватися заходами, спрямованими на виховання громадян у дусі нетерпимості до корупційних проявів, а також на здобуття підтримки з боку населення в антикорупційних кампаніях, що проводяться органами публічної влади.

Отже, інституційний механізм запобігання корупції виступає ефективним інструментом організації та реалізації діяльності уповноважених органів, що спрямований на створення сприятливих умов для мінімізації ризиків корупції. Він охоплює заходи превентивного характеру, механізми виявлення та припи-

нення корупційних правопорушень, а також комплекс дій для забезпечення ліквідації їх наслідків.

Основним принципом антикорупційної політики України є безумовне дотримання законів та їх суворе виконання. Протидія злочинності, зокрема посадовим злочинам, є пріоритетним напрямом діяльності держави. Прагнення України стати рівноправним членом міжнародної спільноти, що включає побудову правової, соціальної та демократичної держави, вимагають забезпечення високого рівня правопорядку.

Це своєю чергою свідчить про важливість вивчення та адаптації міжнародного досвіду у формуванні громадянського суспільства та

Рис. 3. Схема організації адміністративного аспекту розроблення та впровадження антикорупційної політики [5]

вдосконаленні політичних, економічних, соціальних і правових механізмів протидії організованій злочинності та корупції. Оскільки такий досвід є різноманітним, його ефективність насамперед визначається комплексом взаємопов'язаних чинників, зокрема соціально-економічними умовами, рівнем розвитку політичної культури та якістю державного управління.

Висновки. За останні роки в Україні відбулися значні зміни в політичному та суспільному житті, а також на законодавчому рівні. Було ухвалено майже всі необхідні правові акти для вдосконалення державної антикорупційної політики, а також затверджено курс на інтеграцію до Європейського Союзу. Це призвело до змін у поглядах на боротьбу з корупцією, однак аналіз показав кілька важливих проблем.

Недостатня чіткість, непослідовність і поверховість у процесі формування та реалізації антикорупційної політики дають правопорушникам відчуття безкарності. Інституційна система протидії корупції стає все більш закри-

тою, перетворюючись на адміністративну структуру, яка не є прозорою для суспільства. Відсутність ініціативи з боку держави щодо створення незалежних недержавних організацій для залучення громадськості до боротьби з корупцією обмежує ефективність протидії, орієнтуючи зусилля лише на окремі прояви корупції, а не на загальну проблему.

Отже, національна антикорупційна політика має бути системою заходів, що охоплюють правові, адміністративні, економічні, освітні та культурні аспекти і реалізуються органами публічної влади та громадськістю для боротьби з корупцією. Основною метою цієї політики є запобігання корупції в державному управлінні через застосування принципів ефективного адміністрування та належного управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лазаренко С. Ж., Бабенко К. А. Базові принципи та елементи антикорупційної політики в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 23. С. 116–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2014_23_27.

2. Антикоруptionна стратегія на 2021–2025 роки. Національне агентство з запобігання корупції URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>
3. Боголепова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни та у повоєнний період. *Літопис Волині*. 2022. № 27. С. 251–256. URL: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.27.41> (дата звернення: 18.02.2025).
4. Буряк К. Особливості антикорупційного законодавства в країнах Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 356–360. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/61.pdf>.
5. Василенко О. Ю. Європейський досвід щодо запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2023. № 1 (79). С. 90–94.
6. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20 червня 2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n8> (дата звернення: 18.02.2025).
7. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> (дата звернення: 18.10.2024).
8. Індекс сприйняття корупції-2021. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 18.10.2024).
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції Конвенція від 31.10.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/ed20061018#Text (дата звернення: 18.10.2024).
10. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): Конвенція, від 27.01.1999 № ETS173. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 18.10.2024).
11. Мельник О.Г. Міжнародний досвід запобігання та протидії корупції як вектор формування національної антикорупційної політики в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 32–35. URL: http://lsej.org.ua/2_2021/7.pdf.
12. Наливайко І. О. Сучасні механізми запобігання та протидії корупції в Україні. *The 5th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects"* (8–10 грудня 2021 р.). Tokyo, Japan: CPN Publishing Group, 2021. С. 1036. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-science-innovations-and-education-problems-and-prospects-8-10-dekabrya-2021-goda-tokio-yaponiya-arhiv/>.
13. Стрільців О.М. Недоліки антикорупційного законодавства в частині розгляду повідомлень про корупцію. *Юридичний електронний журнал*. 2022. № 9. С. 372–375. URL: http://lsej.org.ua/9_2022/90.pdf.
14. Стрельцов Є. Л. Раціональний дискурс про кримінальне право: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 475 с.
15. Стефанішина О. Український вимір Дня Європи. Чому наша країна важлива для Європейського Союзу. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2024/05/9/7185595/> (дата звернення: 20.10.2024).
16. «Потрійна проблема»: країни G7 перейнялися корупцією в Україні, озвучено небезпечні наслідки. *OBOZREVATEL*. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya-analytics-and-forecasts/potrijna-problema-kraini-g7-perejnyalisya-koruptsiyeu-v-ukraini-ozvucheno-nebezpechni-naslidki.htm> (дата звернення: 20.10.2024).
17. ОЕСР позитивно оцінила роботу системи антикорупційних органів України: звіт. *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/oesr-pozytyvno-otsynyla-robotu-sistemy-antikoruptsiynyh-organiv-ukrainy-zvit/> (дата звернення: 20.10.2024).
18. Теремецький В.І., Дуліба Є.В., Астаф'єв Д.С. Класифікація форм корупції у сфері охорони здоров'я: аналіз та пропозиції щодо гармонізації. *Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 128. С. 48–59.
19. Хабарова Т. В. Зарубіжний досвід запобігання корупції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2019. № 27. С. 71–77. URL: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2019-27-09>.
20. Цабека К.Є. Юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 2. С. 112–117. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2020/21.pdf.